

## РЕФЛЕКСИТЕ НА ИСЛАМСКАТА ЦИВИЛИЗАЦИЈА НА МАКЕДОНСКИОТ ПАТРОНИМИСКИ ФОНД

доц. д-р Марија Леонтиќ

**Апстракт:** Во периодот меѓу 15 и 19 век Македонија се наоѓала под административна управа на Османлиската Империја и дошла во непосреден допир со исламската цивилизација што оставило свои траги и во македонскиот патронимиски фонд (пр. Мехметова, Рахманов). Во тој период, како резултат на соживотот меѓу македонското и турското население, елементи на исламската цивилизација по спонтан пат навлегле во македонската патронимија која во тој период била во фаза на развој и не била утврдена категорија.

Зачетоците на македонските патроними се наоѓаат во минатото кога нашите предци, освен имиња, почнале да употребуваат дополнителни определби на личните имиња (пр. Тодор Милош, Јован Ќор). Идентификацијата со лично име и дополнителни определби слободно се развивала во текот на османлиската управа, а во 19 век на нивна основа се појавиле патроними со презименски суфикси. По формирањето на СФРЈ и по конституирањето на самостојна Р. Македонија, Законот за лични имиња и презимиња, на своите граѓани им овозможи слободен избор. Во денешниот современ презименски репертоар кај Македонците, како наследство од минатото, имаме патроними со турски елементи преку кои се чувствуваат рефлексите на исламската цивилизација, а кои претставуваат спој на минатото и на сегашноста, но воедно и спој на словенската цивилизација со елементите на исламската цивилизација.

**Клучни зборови:** *исламска цивилизација, македонски патроними, лични имиња, прекари.*

## REFLECTION OF THE ISLAMIC CIVILIZATION IN THE MACEDONIAN PATRONYMIC GLOSSARY

Marija Leontic, Ph. D.

**Abstract:** In the period between the 15<sup>th</sup> and 19<sup>th</sup> century, Macedonia was under administrative government of the Turkish Empire and came under direct influence of the Islamic civilization, which left its own traces in the Macedonian patronymic glossary ( for example Mehmetova, Rahmanov). As a result of the coexistence of the Macedonian and Turkish people, the elements of the Islamic civilization spontaneously entered the Macedonian patronymic glossary, which was in the phase of growth and did not represent an established category.

The origins of Macedonian patronymic words are in the past when our ancestors started to use additional determiners to the personal names besides names (for example Todor Milosh, Jovan Kor). The identification with a personal name and additional determiner continued its development during the Turkish government in Macedonia and in the 19th century patronymic words with surname suffixes appeared. After the formation of SFRJ and later the creation of independent Macedonia, the law for personal names and surnames gave the citizens the opportunity of free choice. In today's modern surname repertoire in Macedonia there is presence of patronymic words of Turkish origins as a reflection of the Islamic civilization, which are in fact a link between the past and the present and at the same time a link between the elements of the Slovene and Islamic civilization.

**Key words:** *Islam civilization, Macedonian patronymic words, personal names, nicknames.*

## 1. Вовед

Како резултат на петвековниот заеднички живот на македонскиот и на турскиот народ (14-19 в.) во рамките на Османлиската Империја, заемни влијанија имало на секој план. Овие влијанија посебно биле интензивни во областа на јазикот, народната литература, народната музика, кујумциството, архитектурата, облеката, храната и др. Во овој реферат, ние, како лингвисти имаме за цел да го претставиме влијанието на турскиот јазик на македонскиот јазик, а посебно рефлексите на исламската цивилизација на македонскиот патронимиски фонд. Турскиот јазик бил државен јазик на Османлиската Империја, и нормално е неговото големо влијание на македонскиот јазик. И во секојдневниот говор и во пишаните текстови се користеле многу турски зборови. Како наследство од оваа состојба, во стандардниот речник на македонскиот јазик има околу 3000 зборови од турско потекло. Според лингвистиката, преминувањето на зборовите од еден јазик во друг јазик е многу природна појава бидејќи во секој јазик има заемки. Но во поограничен обем се забележува навлегување на заемките од еден јазик во личните имиња и презимиња на друг јазик. Во личните имиња и презимиња кај Македонците евидентираваме околу 1300 зборови од турско потекло. Посебно е интересна појавата на турските лични имиња во презимињата кај Македонците. Но само еден мал дел од турските зборови и од турските лични имиња коишто се наоѓаат во презимињата кај Македонците ја отсликуваат исламската цивилизација.

## 2. Развојот и структурата на македонските презимиња

Презимињата кај Македонците, се јавуваат со презименски суфикс во 19 в., а во 20 в. по Втората светска војна со закон се стандардизираат. Но презимињата кај Македонците со презименски суфикс не се јавиле одеднаш во 19 в. Во минатото на македонското општество, покрај личното име, се користеле дополнителни определби. Во пишаните документи дополнителните определби означуваат име на татко (пр. Тодор Милош<sup>1</sup>), име на сопруг (пр. вдовица Димитра, жена на Виданко<sup>2</sup>), прекар (пр. Јован Ќор<sup>3</sup>), занимање (пр. Михаил Бојацијата<sup>4</sup>), сталешки статус (пр. Велико Чауш<sup>5</sup>), место на потекло или на живеење (пр. Јончо од Преспа<sup>6</sup>), етничка припадност (пр. Станко Ермен<sup>7</sup>) и сл. Слободниот развој на овие дополнителни определби посебно можеме да го следиме во пописните дефтери од османлискиот период. Во овие пописни дефтери од турската административна управа како дополнителни определби можат да се видат и

---

<sup>1</sup> (1999). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за казите Костур, Серфице и Велес од 1568/9 година*. Том 7. Книга 2. Архив на Македонија, Матица Македонска - Скопје, 438.

<sup>2</sup> (1971). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер No 4 (1467-1468)*. Архив на Македонија – Скопје, 75.

<sup>3</sup> (1988). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за скопскиот санџак од 1568-69 година*. Том 6. Книга 2. Архив на Македонија – Скопје, 254.

<sup>4</sup> (1999). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за казите Костур, Серфице и Велес од 1568/9 година*. Том 7. Книга 2. Архив на Македонија, Матица Македонска - Скопје, 373.

<sup>5</sup> (1984). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за скопскиот санџак од 1568-69 година*. Том 6. Книга 1. Архив на Македонија – Скопје, 128.

<sup>6</sup> (1971). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер No 4 (1467-1468)*. Архив на Македонија – Скопје, 68.

<sup>7</sup> (1984). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за скопскиот санџак од 1568-69 година*. Том 6. Книга 1. Архив на Македонија – Скопје, 130.

турските лични имиња: Дабижив син на Хамза<sup>8</sup>; Величко, син на Јазици Шахин<sup>9</sup> и др. Со текот на времето поголемиот дел од овие дополнителни определби добиле презименски суфикс и преминале во презиме. По османлискиот период македонскиот народ бил принуден според административните управи да го менува презименскиот суфикс. По Втората светска војна, македонскиот народ, според законите на стара Југославија, по своја желба си го бираше презимето. И во самостојна Македонија, македонскиот народ според своја определба го избира, го носи или по потреба го менува своето презиме.

Денес во основата на презимињата кај Македонците има лично име или прекар. Пр. Ангелевски < *м.и.* Ангел, Близнаков < *прек.* Близнак и др. И во овие лични имиња и прекари има турски елементи. Пр. Муратов < *т.м.и.* Murat, Бојациевска < *прек.* Бојаџи, Бојаџија и др.

### 3. Турски елементи во македонските презимиња

Денес во македонските презимиња се наоѓаат разновидни турски лични имиња и прекари создадени од различни турски зборови.

Во презимињата кај Македонците се сретнуваат повеќе турски машки лични имиња, а бројот на турските женски лични имиња е мал. Во македонските презимиња се наоѓаат следниве турски машки лични имиња: Ајдиновска<sup>10</sup> < Aydın, Бајрамоски < Baýram, Бекташев < Bektaş, Дервишова < Derviş, Демировски < Demir, Јашарева < Yaşar, Кариманов < Kahraman, Ризаова < Rıza, Садикоски < Sadık, Султанов < Sultan, Татарчева < Tatar, Угурова < Uğur, Чабукова < Çaba, Чавдарова < Çavdar, Чакинов < Çakın, Челебиев < Çelebi, Шахов < Şah, Шенов < Şen и др. Во презимињата кај Македонците ги има следниве турски женски лични имиња: Јалдашев < Yıldız, Каdifков < Kadife, Карамфиловска < Karanfil, Мелидов < Mevlide, Селвиески < Selvi, Сирмевски < Sırma, Татлев < Tatlı, Фиданов < Fidan, Шекеринова < Şeker и др. Овие турски лични имиња, ги одразуваат и различните цивилизации со коишто Турците доаѓале во допир и со кои живееле со векови.

Во презимињата кај Македонците ги има и следниве прекари кои се изведени од зборови од турско потекло: Балабанов < *прек.* Балабан < *тур.* balaban; Ханџиски < *прек.* Ханџи < *тур.* hançı; Бекаровски < *прек.* Бекар < *тур.* bekar; Булбулоски < *прек.* Булбул < *тур.* bülbül; Везироски < *прек.* Везир < *тур.* vezir; Гајдова < *прек.* Гајдо, Гајда < *тур.* gayda; Герчеков < *прек.* Герчек < *тур.* gerçek; Докузов < *прек.* Докуз < *тур.* dokuz; Есмерова < *прек.* Есмер < *тур.* esmer; Јолдашева < *прек.* Јолдаш < *тур.* yoldaş; Лафчиски < *прек.* Лафчи < *тур.* lâfçı; Назлиев < *прек.* Назлија < *тур.* nazlı; Пехливанова < *прек.* Пехливан < *тур.* rehliwan; Сариевски < *прек.* Сари, Сарија < *тур.* sarı и др.

Прекарите во чија основа има турцизми отсликуваат кои турски зборови биле прифатени, но воедно го одразуваат и духот на народот.

<sup>8</sup> (1976). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишани пописни дефтери од 15 век.* Том 3. Архив на Македонија – Скопје, 47.

<sup>9</sup> (1971). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер No 4 (1467-1468).* Архив на Македонија – Скопје, 436.

<sup>10</sup> Сите презимиња што се наоѓаат во овој реферат се ексцерпирани од двотомниот Речник на презимиња кај Македонците што е приложен во Библиографијата на рефератот.

#### 4. Рефлексиите на исламската цивилизација на македонскиот патронимски фонд

Кај презимињата кај Македонците, директно или индиректно, се чувствуваат рефлексите на исламската цивилизација. Исламската цивилизација се основала и се развила околу исламската религија, светиот пророк Мухамед и светата книга Куран. Откако во 10 в. ја прифатиле исламската религија, во земјите на коишто се распространувале Турците оставале разновидни траги и дела од оваа цивилизација, посебно во областа на архитектурата, кујунството, грнчарството, килимарството, уметноста на укоричување на книги и сл. Овие траги, иако се малку и ограничени, возможно е да се согледаат и во презимињата кај Македонците. Преку турските лични имиња и прекарите создадени од турски зборови што се наоѓаат во основата на презимињата кај Македонците можеме да ги следиме трагите на исламската цивилизација. Бидејќи личните имиња што се наоѓаат во светите книги главно се најчесто употребувани имиња, најголемиот дел од турските лични имиња поврзани со исламската цивилизација во презимињата кај Македонците се имиња што се наоѓаат во Куранот. А прекарите во основата на презимињата кај Македонците коишто се образувани од турски зборови се често употребувани во секојдневниот живот. Овие турски лични имиња и зборови од турско потекло главно се поврзани со Господ (пр. Аличевски < Halik), со светите лица кои припаѓаат на исламската религија (пр. Мехметова < Mehmet), со лица кои & служат на исламската религија (пр. Газинков < Gazi, Оцов < hoca), со конкретни предмети на исламската религија (пр. Зулфоски < Zülfikâr, Минарева < minare), со апстрактни карактеристики на исламската религија (пр. Ишљамовски < İslâm, Валанчовска < vallahi) и сл.

Трагите од исламската цивилизација во презимињата кај Македонците можат да се поделат на:

I. Турски лични имиња поврзани со исламската цивилизација во презимињата кај Македонците

1. Машки лични имиња поврзани со исламската цивилизација во презимињата кај Македонците

2. Женски лични имиња поврзани со исламската цивилизација во презимињата кај Македонците

II. Прекари градени од турски зборови поврзани со исламската цивилизација во презимињата кај Македонците

#### 5. Турски лични имиња поврзани со исламската цивилизација во презимињата кај Македонците

Во основата на презимињата кај Македонците има лично име или прекар. Во овие презимиња како што има лични имиња поврзани со различни цивилизации, така има и лични имиња поврзани со исламската цивилизација. Сите лични имиња поврзани со исламската цивилизација што се наоѓаат во презимињата кај Македонците се со арапска етимологија. Иако имаат арапско потекло, овие лични имиња доживеале адаптација во турскиот јазик, и од турскиот јазик преминале во македонскиот јазик и во македонските презимиња. Но овие имиња, како што доживувале адаптација при премин од арапскиот во турскиот јазик, исто така доживувале адаптации и при присвојување од страна на македонскиот народ. Оваа адаптација главно се реализирала во областа на фонетиката (пр. Касимовски, Касамовски < *мак.* Касим, Касам < *тур.* Kasım; Мевмедоска, Мемедов, Мемедовски, Мехметова < *мак.* Мевмед, Мемед, Мехмет < *тур.* Mehmet) и морфологијата (пр. Емов, Емчекова, Емцеков, Емшовски < *мак.* Емо, Емчек,

Емдек, Емшо < *тур.* Emin; Кералоски, Керов, Кертанов, Кертков < *мак.* Керал, Кери, Кертан, Кертко < *тур.* Kerim), па затоа во презимињата кај Македонците некогаш за едно лично име можат да се видат повеќе варијанти.

За да се следи оваа појава во презимињата кај Македонците кои содржат турски лични имиња поврзани со исламската цивилизација, прво ги приложивме македонските презимиња, а потоа адаптираните форми на турските лични имиња во македонските презимиња, формите на турските лични имиња во турскиот јазик и нивното значење. Кога еден дел од овие лични имиња има и друга семантика, освен онаа поврзана со исламската цивилизација, се приложуваат и другите значења. И денес, како што секој човек не го знае секое значење на едно име, реално е да се претпостави дека и во минатото еден дел од македонското население ги присвојувал овие имиња познавајќи го нивното целосно или делумно значење, а друг дел без да го знае нивното значење.

### 5.1. Турски машки имиња поврзани со исламската цивилизација во презимињата кај Македонците

Нормално е што во презимињата кај Македонците бројот на турските машки имиња е поголем, бидејќи, кога се создавале презимињата за нивна основа, главно, се земало името на таткото.

Во материјалот што го истражувавме, турски машки имиња поврзани со исламската цивилизација има во следниве презимиња кај Македонците:

**Абазов, Абазова** < *мак.* Абаз < *тур.* Abbas < *арап.*: 1. лав 2. лице со сраснати веѓи кои даваат мрачен и намуртен изглед 3. име на стрикото на пророкот.

**Абдерманова, Абдрманов, Адраманов, Адраманова** < *мак.* Абдерман, Абдрман, Адраман < *тур.* Abdurrahman < *арап.*: 1. кој е полн со милост, сомилост 2. слуга на Господ.

**Авезоски, Афузов** < *мак.* Авез, Афуз < *тур.* Hafız < *арап.*: 1. лице кое наизуст го знае целиот Куран 2. лице кое учи наизуст 3. кој чува, штити, заштитува, едно од имињата на Господ.

**Адемовски, Адемулев** < *мак.* Адем, Адемул < *тур.* Adem < *арап.*: 1. човек, лице 2. во Куранот се споменува како првиот создаден човек.

**Ајдаров, Ајдароски, Ајдарски, Ајдарчев** < *мак.* Ајдар, Ајдарче < *тур.* Haydar < *арап.*: 1. лав 2. храбар, смел, јунак 3. прекар на светецот Али.

**Алдов, Алдовски** < *мак.* Алдо < *тур.* Alaaddin < *арап.*: 1. кој работи за возвишување на верата 2. возвишено лице на верата.

**Алевски** < *мак.* Але < *тур.* Ali < *арап.*: 1. голем, возвишен, величествен 2. име на четвртиот халиф кој е зет и син на стрикото на пророкот (сопруг на неговата ќерка Фатма).

**Алимова, Алимурски** < *мак.* Алим, Алимур < *тур.* Halim < *арап.*: 1. кроток, мек, спокоен 2. овој збор во Куранот се применува како епитет за Господ и пророкот.

**Аличевски** < *мак.* Алик < *тур.* Halik < *арап.*: 1. творец 2. Господ 3. едно од имињата на Господ.

**Асанкова, Асенкоски, Асенов, Асенчарева, Асенчаров, Асенчарова, Хасановски, Хасаноска, Хасаноски** < *мак.* Асанко, Асенко, Асен, Асенчар, Хасан < *тур.* Hasan < *арап.*: 1. убав, личен 2. добра и среќна работа 3. име на внукот на пророкот, име на големиот син на светецот Али.

**Асмановски, Османов, Османовски, Османоски, Османчевски** < *мак.* Асман, Осман, Османче < *тур.* Osman < *арап.*: 1. вид птица 2. младенче од ламја 3. име на зетот на пророкот кој е трет халиф на исламот.

**Бакиев, Бакиевски, Бакиовски** < мак. Баки, Бакија < тур. Abdalbaki, Abdülbaki < арап.: вечен слуга на Господ.

**Бекировски, Бекировски** < мак. Бекир, Бекир < тур. Bekir < арап.: 1. младенче од камила 2. ранобудец, претходник на сè 3. млад, свеж 4. првиот халиф на исламот се нарекувал „татко на младенчето од камила“ бидејќи ги сакал младенчињата од камила.

**Беширов, Беширова, Бешироска, Бешироски, Бишировски** < мак. Бешир, Бишир < тур. Beşir < арап.: 1. кој носи убава вест 2. насмеан човек 3. еден од атрибутите на пророкот.

**Велиовски, Велџиев** < мак. Вели, Велија < тур. Veli < арап.: 1. лице кое се возвишило до Господ, кој има божја наклонестост 2. старател.

**Газинков, Газинковски, Газиновски, Газиноска, Газински, Газински** < мак. Газинко, Газин, Газин < тур. Gazi < арап.: 1. борец на патот на Господ, борец за вера 2. воен ветеран 3. титула за херој-победник, јунак, херој.

**Даутов, Даутовски** < мак. Даут < тур. Davut < арап.: 1. љубен, сакан, свет 2. име на пророкот Давут.

**Еминов, Еминоси, Емов, Емчекова, Емџеков, Емшов, Емшовски** < мак. Емин, Емо, Емчек, Емџек, Емшо < тур. Emin < арап.: 1. кој верува, кој нема сомнеж 2. лице на кое може да му се верува, лице во кое немаме сомнеж 3. кој не е опасен 4. епитет кој пророкот го добил во младоста.

**Етемовски** < мак. Етем < тур. Edhem < арап.: 1. здрав, силен коњ 2. име на мистикот Ибрахим Етхем во исламската историја.

**Желадинов, Целадинов** < мак. Желадин, Целадин < тур. Celaleddin < арап.: 1. возвишеност на верата 2. големец на верата, возвишено лице на верата.

**Зизевски, Зизовски, Зизоски, Зисов, Зисова, Зисовски, Зисоски** < мак. Зизе, Зизо, Зисо < тур. Aziz < арап.: 1. почитуван, кој е достоин за почит 2. сакан, ценет 3. посветен на Господ, кој има божја наклонетост 4. едно од имињата на Господ.

**Зуберов, Зуберовски** < мак. Зубер < тур. Zübeyir < арап.: 1. напишано нешто 2. име на едно од десетте лица кои ги слушале проповедите на пророкот Мухамед и на кои им е навестен рајот (Абдулах бин Зубејр).

**Зулфоски** < мак. Зулфо < тур. Zülfikâr < арап.: 1. со две парчиња 2. сабја која на врвот се дели на два дела и која пророкот Мухамед му ја подарил на светецот Али.

**Идризов** < мак. Идриз < тур. İdris < арап.: 1. вид цреша 2. учен, надарен, кој е на високо ниво во областа на науката 3. име на пророкот Идрис, чие име се сретнува во Куранот (бидејќи е првиот човек кој пишувал и шиел, се смета за заштитник на писателите и кројачите).

**Имеров, Јумеров, Умерова** < мак. Имер, Јумер, Умер < тур. Ömer < арап.: 1. живот, живеење, живост 2. име на вториот халиф на исламот.

**Исмаилов** < мак. Исмаил < тур. İsmail < арап.: 1. работа на Господ 2. Исмаил, чие име се споменува во Куранот е име на синот на светецот Ибрахим.

**Ишљамовски** < мак. Ишљама < тур. İslâm < арап.: 1. муслиман, верување во единството на Господ од душа 2. препуштање на Господ 3. согласување, разбирање, пожелување на меѓусебна добрина 4. вера која ја проповеда пророкот Мухамед.

**Јунузова** < мак. Јунуз < тур. Yunus < арап.: 1. назив на едно сосвездие 2. делфин 3. име на светецот Јунус што се сретнува во Куранот.

**Јусеинова, Јусеиновска, Јусејмовски, Усеиноски** < мак. Јусеин, Јусејм, Усеин < тур. Hüseyin < арап.: 1. убав, личен, добар 2. добра и корисна работа 3. име на помалиот син на светецот Али, а внук на пророкот Мухамед.

**Камберов, Камберова, Камберовски, Камбероски, Камберски, Камбов, Камбова, Камбовски** < мак. Камбер, Камбо < тур. Kamber < арап.: 1. кука во која доаѓаат многу гости 2. водач 3. име на верниот слуга на светецот Али.

**Камил, Камиларов, Камиларовски, Камилов, Камилова, Камиловски, Камиლოსки, Камилов, Камилова, Камиловски** < мак. Камил, Ќамил < тур. Kâmil < арап.: 1. целосен, без недостатоци, совршен 2. зрел, искусен, компетентен 3. воспитан, културен 4. учен, мудар, кој е научник 5. едно од имињата на пророкот.

**Касимовски, Касимоски, Касамовски** < мак. Касим, Касам < тур. Kasım < арап.: 1. кој дели, разделува нешто на други лица 2. кој навредува, кој повредува 3. единаесеттиот месец во годината 4. име на синот на пророкот кој починал на мала возраст.

**Кералоски, Керов, Кертанов, Кертков, Керткова** < мак. Керал, Кери, Кертан, Кертко < тур. Kerim < арап.: 1. дарежлив 2. возвишен, голем, чесен, почитуван 3. во Куранот се сретнува како едно од имињата на Господ.

**Латив, Латифова** < мак. Латив, Латиф < тур. Lâtif < арап.: 1. нежен, благ, мил, умилен, шармантен, пријатен 2. кој не се гледа со око, таен 2. едно од имињата на Господ.

**Маљовски, Маљоски** < мак. Маљо < тур. Malik < арап.: 1. сопственик, кој има нешто 2. ангел кој е владетел и вратар на пеколот.

**Мамудоски, Мамутов, Мамучева, Мамучевска, Мамучевски** < мак. Мамуд, Мамут, Мамуч, Мамуче < тур. Mahmut < арап.: 1. фален, пофалуван, вреден за пофалување 2. едно од имињата на пророкот.

**Мевмедоска, Мемедов, Мемедовски, Мемедоски, Мехметова** < мак. Мевмед, Мемед, Мехмет < тур. Mehmet < арап.: 1. многу фален, величен, славен 2. поради почит променета форма на името на пророкот Мухамед во турскиот јазик (за ова име да не се изговора без почит).

**Моаремов** < мак. Моарем < тур. Muharrem < арап.: 1. забранет според верата 2. името на првиот месец на исламскиот месечев календар.

**Муслимовски** < мак. Муслим < тур. Müslim < арап.: кој го примил исламот, кој е муслиман.

**Мустафов, Мустафова, Мустафовски, Мустафоски** < мак. Мустафа < тур. Mustafa < арап.: 1. одбран, допаднат 2. прочистен 3. едно од имињата на пророкот Мухамед.

**Незирев, Незировски, Незироска, Незироски** < мак. Незир < тур. Nezir < арап.: 1. желба, кој се заколнал во некоја желба 2. кој е оддаден на Бог и богослужба 2. едно од имињата на пророкот Мухамед.

**Нурев, Нурева** < мак. Нуре < тур. Nur < арап.: 1. светлина, сјај, блесок 2. светлина за која се верува дека ја испратил Господ.

**Раимческа** < мак. Раимче, Раким < тур. Rahim < арап.: 1. кој заштитува, кој сожалува, милостив, милосрден 2. едно од имињата на Господ.

**Рафатоски** < мак. Рафат < тур. Rafet < арап.: 1. кој сожалува, милостив 2. кој заштитува 3. ова име се сретнува во Куранот во главата под наслов „Светлост“.

**Рафмановски, Рахманов** < мак. Рафман, Рахман < тур. Rahman < арап.: 1. заштитник на живите суштества без да прави разлика меѓу нив 2. едно од имињата на Господ.

**Рашитов** < мак. Рашит < тур. Raşit < арап.: 1. умен човек 2. кој оди по вистински и прав пат, кој го прифатил патот на Господ.

**Ресуловски, Ресулоски** < мак. Ресул < тур. Resul < арап.: 1. амбасадор 2. пророк (испратен со нова света книга и нова религија).

**Саитовски** < мак. Саит < тур. Sait < арап.: 1. свет, возвишен, благословен, кој носи среќа 2. среќен 3. кој е сакан од Господ 4. кој се моли, кој ја исполнува обврската кон Господ.

**Саљамовски** < *мак.* Саљам < *тур.* Selam < *арап.*: 1. мир, спокојство 2. убав крај 3. едно од имињата на Господ.

**Скендер, Скендеров, Скендеровска, Скендеровски, Скендероски, Скендерски** < *мак.* Скендер < *тур.* İskender < *арап.*: 1. заштитник, бранител на луѓето 2. име на свето лице кое во Куранот се сретнува како „Зулкарнејн“ и на владетелот Александар Велики кој живеел во 3 век пр.н.е. 356-323.

**Сулејманов, Сулејманова, Сулејмановски, Сулејманоски** < *мак.* Сулејман < *тур.* Süleyman < *арап.*: 1. мир, спокој 2. име на пророкот Сулејман чие име се споменува во Куранот.

**Фетаоски, Фетин, Фетова** < *мак.* Фета, Фетах, Фето < *тур.* Fettah < *арап.*: 1. победник, надмоќен, спасувач во неволја, олеснувач на сите тешкотии, кој отвора сè 2. едно од имињата на Господ кој ги отвора затворените патишта на луѓето.

**Халиевски** < *мак.* Хали < *I. тур.* Halid < *арап.*: 1. име на славниот командант Халид Велид, кој бил на говорите на пророкот, се спомнува како сабја на Господ 2. постојан, бесконечен, вечен *II. мак.* Хали < *тур.* Halim < *арап.*: 1. благ, нежен, мирен, кроток, тих 2. во Куранот се споменува како атрибут на Господ и на пророкот.

**Џаферов, Џаферова, Џаферовски, Џафероска, Џафероски** < *мак.* Џафер < *тур.* Safer < *арап.*: 1. мал поток 2. име на братот од стрико на пророкот, односно брат на свети Али кој починал за исламот (Џафери Тајар).

**Џеладинов** < *мак.* Џеладин < *тур.* Celâleddin < *арап.*: возвишеност на верата, величеството на верата, голедец на верата.

**Џелалова** < *мак.* Џелал < *тур.* Celâl < *арап.*: 1. возвишеност, величество 2. лутина 3. едно од имињата на Господ.

**Шабанов, Шабановска, Шабановски, Шабаноска, Шабаноски** < *мак.* Шабан < *тур.* Şaban < *арап.*: 1. декември, осмиот месец во исламската месечева година.

**Шакиров, Шакировска, Шакировски, Шакироска** < *мак.* Шакир, Шакир < *тур.* Şakir < *арап.*: благодарен на Господ, задоволен од својата состојба.

**Шерифов** < *мак.* Шериф < *тур.* Şerif < *арап.*: 1. чесен, честит, угледен 2. благороден, од добро потекло 3. гордо лице 4. прекар што се дава на лица кои се од лозата на пророкот.

**Шукревски, Шукрески, Шукри, Шукриев** < *мак.* Шукре, Шукрија < *тур.* Şükrü < *арап.*: 1. благодарен, кој се заблагодарува за направената добрина 2. кој му се заблагодарува на Господ.

## 5.2. Турски женски имиња поврзани со исламската цивилизација во презимињата кај Македонците

Турските женски имиња поврзани со исламската цивилизација коишто се наоѓаат во презимињата кај Македонците, во македонскиот јазик се јавуваат како машки имиња или од нив се изведуваат машки имиња. На пример, во македонскиот јазик Кевер, Наци, Нација се јавуваат како машки имиња, а всушност во турскиот јазик Kevser и Naciye се женски имиња. Во нашиот материјал ние ги сретнавме следниве примери:

**Кеверески, Кеверски** < *мак.* Кевер < *тур.* Kevser < *арап.*: 1. име на еден базен и една река за кои се верува дека се наоѓаат во рајот 2. материјално и духовно богатство 3. името на 108-та глава во Куранот.

**Нациов** < *мак.* Наци, Нација < *тур.* Naciye < *арап.*: 1. спасена 2. спасена од пеколот, достоинствена за рајот.



## 6. Турски зборови поврзани со исламската цивилизација во прекарите коишто се наоѓаат во основата на македонските презимиња

Бројот на турцизмите поврзани со исламската цивилизација во прекарите коишто се наоѓаат во основата на македонските презимиња е многу мал. Овие зборови главно се од арапско потекло, преку турскиот јазик се преминати во македонскиот јазик, а македонскиот народ од нив извел разновидни прекари.

Во материјалот што го ексцерпиравме, турски зборови поврзани со исламската цивилизација утврдивме во следниве презимиња кај Македонците:

**Ажиевски, Ажиески, Ажовски, Ацевски, Ациев, Ациева, Ациевска, Ациевски, Ациески, Ациов, Ациова, Ациовски, Ациоски, Ациски, Хаџи, Хаџиев, Хаџиева, Хаџиевски, Хаџиески, Хаџијев, Хаџијева, Хаџијески, Хаџијовски, Хаџијска, Хаџијски, Хаџиов, Хаџиски, Хаџов** < *мак. прек.* Аџи, Аџија, Аџо, Аџе, Аџи, Аџија, Хаџи, Хаџија, Хаџо < *тур. им.* hacı < *арап.:* 1. аџија, поклоник, муслиман кој отишол на аџилак 2. аџија, христијанин кој посетил свето место

**Алифкин** < *мак. прек.* Алифка < *тур. им.* halife < *арап.:* 1. халиф, калифа, духовен главар кај Муслиманите, врховен муслимански поглавар 2. владар, владетел 3. секретар, писар во Високата порта 5. *фиг.* многу добро воспитано и образовано лице.

**Алулоска, Алулоски** < *мак. прек.* Алул < *тур. им.* helâl < *арап.:* 1. *прид.* кој не е спротивен на верските закони, дозволен (според шеријатот), легитимен, легален 2. *прид.* законит, соодветен на традицијата 3. *фиг. им.* законит, венчан сопружник.

**Валанчовска** < *мак. прек.* Валанчо < *тур. изв.* vallahi < *арап.:* Во име на Господ, Господ ми е сведок, Бога ми.

**Минарева** < *мак. прек.* Минаре < *тур. им.* minare < *арап.:* минаре на џамија.

**Мусалевски, Мусалинович** < *мак. прек.* Мусал, Мусали, Мусалин < I. *тур. им.* musalla < *арап.:* 1. отворено место соодветно за поклонување и молитва 2. место за молитва во џамиите за починат човек II. *тур. арх. прид.* musalli < *арап.:* побожен, кој петпати дневно се моли и поклонува.

**Оцов, Оцовски, Оцоски** < *мак. прек.* Оџа, Оџо < *тур. им.* hoca < *пер.:* 1. оџа, духовно лице во џамиите 2. учител 3. *фиг.* советник.

## 7. Заклучок

Во истражувањето направено за рефлексите на исламската цивилизација на македонскиот патронимски фонд, утврдивме 69 турски елементи, поточно 60 машки имиња, 2 женски имиња и 7 турски зборови. Тие можат да бидат со арапска или персиска етимологија, но сите доживеале адаптација и преку турскиот се навлезени во македонскиот јазик. Во презимињата кај Македонците поврзани со исламската цивилизација се наоѓаат следниве *машки имиња од турско потекло*: Абаз (Abbas); Абдерман, Абдрман, Адраман (Abdurrahman); Авез, Афуз (Hafız); Адем, Адемул (Adem); Ајдар, Ајдарче (Haydar); Алдо (Allaadin); Але (Ali); Алим, Алимур (Halim); Алик (Halik); Асанко, Асенко, Асен, Асенчар, Хасан (Hasan); Асман, Осман, Османче (Osman); Баки, Бакија (Abdûlbakî); Бекир, Бекир (Bekir); Бешир, Бишир (Beşir); Вели, Велија (Veli); Газинко, Газин, Ѓазин (Gazi); Даут (Davut); Емин, Емо, Емчек, Емџек, Емшо (Emin); Етем (Edhem); Желадин, Целадин (Celâleddin); Зизе, Зизо, Зисо (Aziz); Зубер (Zübeyir); Зулфо (Zülfikâr); Идриз (İdris); Имер, Јумер, Умер (Ömer); Исмаил (İsmail); Ишљам (İslâm); Јунуз (Yunus); Јусеин, Јусејм, Усеин (Hüseyn); Камбер, Камбо (Kamber); Камил, Камил (Kâmil); Касим, Касам (Kasım); Керал, Керо, Кертан, Кертко (Kerim); Латив, Латиф (Lâtif); Маљо (Malik); Мамуд, Мамут, Мамуч, Мамуче (Mahmut);

Мевмед, Мемед, Мехмет (Mehmet); Моарем (Muharrem); Муслим (Müslim); Мустафа (Mustafa); Незир (Nezir); Нуре (Nur); Раимче, Раким (Rahim); Рафат (Rafet); Рафман, Рахман (Rahman); Рашит (Raşit); Ресул (Resul); Саит (Sait); Саљам (Selam); Скендер (İskender); Сулејман (Süleyman); Фета, Фетах, Фето (Fettah); Хали (Halid); Џафер (Cafer); Џелал (Celâl); Џеладин (Celâleddin); Шабан (Şaban); Шакир, Шакир (Şakir); Шериф (Şerif); Шукре, Шукрија (Şükrü); *женски имиња од турско потекло*: Кевер (Kevser); Наци, Нације (Naciye) и *зборови од турско потекло*: аџија, аџи, хаџи (hacı); алиф (halife); алул (helâl); валан (vallahî); минаре (minare); мусала (musalla) и оџа (hoca).

Бидејќи презимето е непроменлива категорија, овие елементи што се наоѓаат во презимињата кај Македонците ќе останат како трага и спомен и ќе отворат пат за нови истражувања од различни аспекти од страна на следните генерации.

## КРАТЕНКИ

|              |            |               |                  |
|--------------|------------|---------------|------------------|
| <i>арап.</i> | арапски    | <i>пер.</i>   | персиски         |
| <i>арх.</i>  | архаично   | <i>прек.</i>  | прекар           |
| <i>изв.</i>  | извик      | <i>прид.</i>  | придавка         |
| <i>им.</i>   | именка     | <i>т.м.и.</i> | турско машко име |
| <i>мак.</i>  | македонски | <i>тур.</i>   | турски           |
| <i>м.и.</i>  | машко име  | <i>фиг.</i>   | фигуративно      |

## БИБЛИОГРАФИЈА

1. Коробар Белчева Марија, Митков Маринко, Стаматоски Трајко. (1994). *Речник на презимињата кај Македонците*. Том 1. Институт за Македонски јазик „Крсте Мисирков“ - Скопје
2. Иванова Олга, Коробар Белчева Марија, Митков Маринко, Стаматоски Трајко. (2001). *Речник на презимињата кај Македонците*. Том 2. Институт за Македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје
3. Aysan Advıye, Tuncay Selma. (1997). *Kadın-Erkek Adları Sözlüğü*. Doruk Yayıncılık - Ankara
4. (1971). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер No 4 (1467-1468)*. Архив на Македонија – Скопје
5. (1984). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за скопскиот санџак од 1568-69 година*. Том 6. Книга 1. Архив на Македонија – Скопје
6. (1988). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за скопскиот санџак од 1568-69 година*. Том 6. Книга 2. Архив на Македонија – Скопје
7. (1999). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за казите Костур, Серфиџе и Велес од 1568/9 година*. Том 7. Книга 2. Архив на Македонија, Матица Македонска - Скопје

**Леонтиќ, Марија. (2010). Рефлексиите на исламската цивилизација на македонскиот патронимски фонд. Четврти меѓународен конгрес за исламската цивилизација на Балканот, во МАНУ, 13-17 октомври 2010, Скопје.**

**Лектура: проф. д-р Симон Саздов**

